

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ОСОБЛИВИХ УМОВАХ

ЗАТВЕРДЖУЮ

Начальник кафедри психології
діяльності в особливих умовах

 Ліна ПЕРЕЛИГІНА

“ 22” червня 2020 року

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Психофізіологія»

циклу загальної (обов'язкової) підготовки
за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти
галузь знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»
за освітньо-професійними програмами «Екстремальна та кризова
психологія», «Робота з персоналом»

Силабус розроблено згідно робочої програми навчальної дисципліни.
Для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання

Рекомендовано кафедрою психології діяльності в особливих умовах на:

2020-2021 навчальний рік Протокол від «18» червня 2020 року № 11.

Перезатверджено. Начальник кафедри ПДОУ _____ Ліна ПЕРЕЛИГІНА
(підпис)

20__-20__ навчальний рік Протокол від «__» _____ 20__ року № __

Перезатверджено. Начальник кафедри ПДОУ _____ Ліна ПЕРЕЛИГІНА
(підпис)

20__-20__ навчальний рік Протокол від «__» _____ 20__ року № __

2020 рік

1. Анотація.

Психофізіологія входить у систему психологічних наук, тому знання отримані під час вивчення цієї навчальної дисципліни сприяють усвідомленню сутності психічних процесів та станів, вирішенню питань про фізіологічні механізми цих процесів. Спираючись на різні галузі біології, психофізіологія пов'язана з багатьма гуманітарними дисциплінами. Комплексний міждисциплінарний характер сприяє формуванню та розвитку теоретичного, практичного та професійного мислення здобувачів вищої освіти, вмінню аналізувати, систематизувати отримані знання та використовувати їх при вивченні інших дисциплін психологічного циклу та виконанню професійних обов'язків.

Даний курс передбачає теоретичне і практичне оволодіння знаннями фізіологічних та нейронних механізмів психічних процесів, станів та поведінки, закономірностей прояву психічних процесів, вивченню індивідуальних та типологічних відмінностей між людьми, що обумовлені психофізіологічними особливостями.

Відмінною особливістю даного курсу є те, що зосереджено увагу на встановленні та реалізації засобів збереження працездатності та ефективної й безпечної діяльності спеціалістів – психологів у різних умовах. Глибоко розкрито й достатньо обґрунтовано перспективні напрями роботи щодо регуляції організму на різних етапах та при різних умовах професійної діяльності з урахуванням фізіологічних механізмів. Базові теми доповнені розділами, що узагальнюють сучасні світові досягнення і виокремлюють психофізіологічні фактори та умови забезпечення ефективної та безпечної діяльності.

2. Інформація про викладача

Загальна інформація	Ільїна Юлія Юріївна - доцент кафедри психології діяльності в особливих умовах соціально-психологічного факультету, кандидат біологічних наук, доцент.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 435. Робочий номер телефону – 707-34-74.
E-mail	ilina@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси*	- Морфологія нервової системи - морфо-функціональні аспекти психічної діяльності
Професійні здібності*	Професійні знання та значний досвід викладання дисциплін природничого циклу
Наукова діяльність за освітнім компонентом	Морфологічні основи психічної діяльності. Навч. посібник. Слов'янськ (у співавторстві).

* – заповнюється за бажанням НПП.

3. Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно затвердженого розкладу. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру щовівторка з 15.00 до 16.00 в кабінеті № 435. У разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

4. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Пререквізити: анатомія нервової системи та фізіологія вищої нервової діяльності, основи біології людини, загальна психологія, підготовка з надання домедичної допомоги.

Постреквізити: вікова та геронтопсихологія, патологічна та клінічна психологія, екстремальна та кризова психологія, психогігієна праці в особливих умовах діяльності.

5. Характеристика навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни: є засвоєння знань фізіології та нейронних механізмів психічних процесів, станів та поведінки, закономірностей прояву психічних процесів, вивчення індивідуальних та типологічних відмінностей між людьми, що обумовлені психофізіологічними особливостями.

Основними завданнями вивчення дисципліни «Психофізіологія» є: розвиток у здобувачів вищої освіти самостійності у пізнанні психофізіологічних явищ і властивостей нервової системи у ході цілеспрямованої діяльності, поведінці та спілкуванні;

засвоєння особливостей використання основних методів психофізіологічної діагностики для подальшої навчальної та професійної діяльності;

поглиблення вивчення питань галузевої психофізіології (диференціальної, вікової і т.і);

оволодіння теоретичними уявленнями про психофізіологічні відмінності людей.

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати *знання* щодо:

психологічних феноменів, категорій, методів вивчення та опису закономірностей функціонування і розвитку психіки з позицій існуючих підходів у вітчизняній та зарубіжній науці;

психологічних технологій, які дозволяють вирішувати типові задачі у різних галузях практики;

сутності психофізіологічної, психофізичної та психосоціальної проблем, відмінностей між ними;

особливостей використання методів вивчення психофізіологічних явищ;

психофізіології сенсорних процесів;

властивостей нервової системи та диференціювання психіки на цій підставі.

Уміння:

застосовувати отримані знання при організації власної поведінки;

прогнозувати зміни і динаміку рівня розвитку і функціонування різних складових психіки в нормі та психічних відхиленнях;

професійно впливати на рівень розвитку і особливості пізнавальної та особистісної сфери з метою гармонізації функціонування людини;

відрізнити психофізіологічні, нервові процеси від загально-психологічних та групових;

аналізувати характер та спрямованість впливу психічного на фізіологічне та навпаки;

проводити професійний аналіз діяльності спеціалістів;

оцінити функціональний стан психофізіологічних систем організму відповідно до специфіки професійної діяльності.

Формування первинних навичок дослідження, оцінки та корекції психофізіологічних феноменів.

Комунікація:

донесення до фахівців і нефахівців інформації, ідей, проблем, рішень та власного досвіду в галузі професійної діяльності;

здатність ефективно формувати комунікативну стратегію.

Автономія та відповідальність:

Управління комплексними діями або проектами, відповідальність за прийняття рішень у непередбачуваних умовах.

Відповідальність за професійний розвиток окремих осіб та/або груп осіб, здатність до подальшого навчання з високим рівнем автономності.

Компетентності, якими повинен оволодіти здобувач вищої освіти:

Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

Здатність приймати обґрунтовані рішення.

Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків.

Здатність надавати домедичну допомогу постраждалому.

Результати навчання.

Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

Аналізувати психологічні особливості дій працівників в напружених ситуаціях професійної діяльності; регулювати власну поведінку в різноманітних ситуаціях професійної діяльності.

Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно до вимог замовника.

Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії.

Оцінювати функціональний стан психофізіологічних систем організму відповідно до специфіки професійної діяльності, використовувати психофізіологічні методи для діагностики психосоматичних розладів, пов'язувати соматичні процеси з організацією нервової системи

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Денна форма навчання
Рік підготовки	2-й
Семестр	4-й
Обсяг кредитів ЄКТС	4
Загальна кількість годин	120 год.
Лекції	8 год.
Практичні, семінарські	2 год.
Лабораторні	0 год.
Самостійна робота	110 год.
Вид підсумкового контролю	Диференційований залік

6. Календарно-тематичний план викладання дисципліни

Тривалість академічної години в Університеті становить 40 хвилин. Дві академічні години утворюють пару академічних годин, що триває 80 хвилин без перерви.

День навчання	Тема та її зміст	Вид навчальних занять
4 семестр (7 дн. настановчих занять)		
Модульний контроль № 1		
1-3	Тема 1. Психофізіологічні основи психічних процесів. Оцінка та корекція робочих станів. 1.1. Предмет, задачі і методологічні проблеми	Лек. 4– год. Пз. 1– год. СР – 50 год.

	психофізіології. 1.2. Біологічні основи психіки. 1.3. Методи психофізіологічних досліджень. 1.4. Психофізіологія сенсорних систем. 1.5. Зорове та слухове сприймання. 1.6. Смакове та нюхове сприймання. 1.7. Сенсомоторна та вісцеральна системи. 1.8. Психофізіологія рухової активності 1.9. Психофізіологія функціональних станів. 1.10. Психодіагностика функціональних і робочих станів людини	
4-7	Тема 2. Особливості психофізіологічних функцій. Нейрофізіологічні механізми діяльності мозку. 2.1. Психофізіологія уваги 2.2. Психофізіологія свідомих і несвідомих процесів 2.3. Психофізіологія емоцій. 2.4. Психофізіологія пам'яті та навчання 2.5. Мова та мовлення 2.6. Психофізіологічні підходи до аналізу мислення, інтелекту та креативності 2.7. Функціональна асиметрія мозку 2.8. Психофізіологічні механізми адаптивної поведінки. Адикція та її види. 2.9. Психофізіологічні механізми старіння 2.10. Психофізіологія статі	Лек. 4– год. Пз. 1– год. СР – 60 год.
	Всього	120

Примітка: Лек. – лекція; ПЗ – практичне заняття; СР – самостійна робота.

7. Список рекомендованої літератури.

Базова

1. Александров Ю.И. Психофизиология: учебник для вузов.- СПб.: Питер, 2001.
2. Горго Ю.П. Психофізіологія (прикладні аспекти): Навч. посібник. - К.: МАУП, 1999.
3. Данилова Н.Н. Психофизиология: учебник для вузов, М., Аспект Пресс, 2000.
4. Ільїна Ю.Ю., Петренко Г.Г. Короткий словник психологічних термінів /За ред. Росохи В.О.- Х., 2004. – 266 с.
5. Клименко В.В. Механізми психомоторики людини. - К.: Фоліо, 1997.
6. Корольчук М.С. Практикум з психофізіології військової діяльності. - К.: КВГІ, 1997.

7. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. - К.: КІМУ, 2002. - 210 с.
8. Плахтій П. Фізіологія людини: Навчальний посібник.К.: Професіонал, 2006. – 464 с.

Допоміжна

1. Власова А.М., Савчук Л.М. Організаційна поведінка: Навчальний посібник.: КНЕУ, 1988. – 96 с.
2. Корольчук М.С. Актуальні проблеми психофізіології військової діяльності. - К.: МОУ, 1996.
3. Корольчук М.С, Крайнюк В.М., Косенко А.Ф., Кочергіна Т.І. Психологічне забезпечення психічного і фізичного здоров'я: Навч. посібник. - К.: Здоров'я, 2002. - 260 с.
4. Лебедев В.И. Личность в экстремальных условиях. - М.: Политиздат, 1989.
5. Осьодло В.І Психодіагностика та корекція функціональних станів операторів в умовах професійної діяльності. - Дис.канд. психол. наук. - К, Київський НУ ім. Т Шевченка 2001.
6. Психологія професійної діяльності офіцера / Кремень В.Г., Максименко С.Д., Толубко В.Б. - Хмельницький: ХАПВУ, 2000.
7. Семиченко В.А. Психические состояния. - К.: Магістр 5,1998.
8. Шульговский В.В. Основы нейрофизиологии. М., Аспект Пресс, 2002.
9. Чайченко Г.М. Основы физиологии высшей нервной деятельности: Учеб. пособие. - К.: Вища шк.; Изд-во при киев. ун-те, 1987.

8. Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Оцінювання результатів навчання з дисципліни «Психофізіологія» здійснюється за накопичувальною бально-рейтинговою системою, основною метою якої є регулярна й комплексна оцінка результатів навчальної діяльності та сформованості компетентностей.

Оцінювання компетентностей здобувачів здійснюється з використанням трьох шкал:

- перша – національна (традиційна) – 4-бальна (чотирибальна);
- друга – рейтингова шкала оцінювання – ЄКТС;
- третья – накопичувальна шкала – 100-бальна.

Порядок накопичування навчальних балів за 100-бальною шкалою

Вид навчальної роботи	Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
І. Поточний контроль 1 семестр			

Лекції	4	0	0
Практичні заняття	1	10	10
II. Контрольна робота			30
III. Індивідуальна самостійна робота			20
IV. Диференційований залік			40
Разом за всі види навчальної роботи			100

Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів:

- поточного контролю роботи здобувача впродовж семестру;
- підсумкового контролю успішності.

Поточний контроль проводиться на практичному занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на практичному занятті та набутих навичок під час виконання завдань практичної роботи.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на практичному занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 10 балів):

10 балів – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади; завдання виконане в повному обсязі, оформлені протоколи досліджень, наведено аргументацію, використовуються професійні терміни, зроблені ґрунтовні висновки.

9 - 6 балів- здобувач володіє навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та висловлює свої думки, наводить інколи приклади; оформлені протоколи досліджень, але мають місце помилки в оформленні, використовуються професійні терміни, зроблені загальні висновки,

5 - 1 бал – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблеми теми; завдання виконане, але обґрунтування відповіді недостатнє, у звітах та протоколах допущені граматичні чи стилістичні помилки, висновки сформульовані не коректно.

0 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхово розкрив лише окремі положення при цьому допустив суттєві помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Контрольна робота для здобувачів вищої освіти заочної форми навчання є важливою складовою навчального процесу, яку вони виконують згідно з навчальним планом. Метою написання контрольних робіт є закріплення знань з навчального курсу, що передбачає оволодіння здобувачами вищої освіти методами наукового аналізу, синтезу, самостійного вивчення теоретичного матеріалу курсу та демонстрація вмінь проведення діагностичних процедур. Перед виконанням контрольної роботи здобувач вищої освіти має детально вивчити лекційний матеріал з курсу,

підібрати відповідну навчальну, методичну та спеціальну літературу за рекомендованим списком (а також самостійно підбраною).

Кожен варіант контрольної роботи складається з двох теоретичних завдань та одного практичного.

Підготовка до контрольної роботи та її виконання спонукає здобувачів до формування вмінь аналізувати літературу, використовувати набуті теоретичні знання на практиці.

Загальні вимоги до оформлення контрольної роботи: написання державною мовою, чіткість побудови, логічна послідовність аргументації відповідей на завдання, список використаної літератури. Слід використовувати загальноприйняту біологічну термінологію.

Контрольна робота оформляється на аркушах формату А4 без рамок, додержуючись таких розмірів полів: ліве - 30 мм, праве – 15 мм, верхнє - 20 мм, нижнє - 20 мм. Нумерація сторінок має бути наскрізною і подаватися арабськими цифрами зверху справа сторінки. Першою сторінкою є титульний аркуш (див. зразок), який включають до загальної нумерації, але номер сторінки на ньому не ставлять.

Список використаних літературних джерел у алфавітному порядку розміщується з нової сторінки.

Критерії оцінювання знань здобувачів при виконанні контрольних робіт (оцінюється в діапазоні від 0 до 30 балів):

30 - 28 балів – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади; при відповідях на теоретичні питання продемонстровано творчий підхід, протоколи з завдання практичної спрямованості додаються, опрацьовані, описані, результати кількісно та якісно оброблені та проаналізовані, зроблені ґрунтовні висновки.

27 - 23 бал – здобувач володіє навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та висловлює свої думки, наводить приклади; протоколи з завдання практичної спрямованості додаються, опрацьовані, описані, результати кількісно та якісно оброблені та проаналізовані, зроблені ґрунтовні висновки, але мають місце граматичні та стилістичні помилки.

22 - 18 балів - здобувач вміє відтворювати вивчений матеріал, при цьому повністю розкриті два питання теоретичного характеру, а третє – частково (відсутні протоколи обстеження), відповіді недостатньо обґрунтовані; допущені незначні граматичні чи стилістичні помилки;

17 – 10 балів – розкрито повністю одне теоретичне питання, друге частково, протоколи з завдання практичної спрямованості додаються, опрацьовані, описані, результати кількісно та якісно оброблені та частково проаналізовані, зроблені висновки, але мають місце граматичні та стилістичні помилки;

9 – 4 - розкрито повністю одне теоретичне питання, друге частково, третє – частково (відсутні протоколи обстеження), відповіді недостатньо обґрунтовані; допущені граматичні чи стилістичні помилки;

3 – 1 бали – здобувач володіє матеріалом на початковому рівні.

0 балів – відповідь відсутня.

Перелік питань для підготовки до модульного контролю 1.

Тема 1. Предмет, задачі і методологічні проблеми психофізіології. Предмет психофізіологічного дослідження та основні поняття. Історія розвитку психофізіологічного вчення. Перспективні напрями розвитку системи психофізіологічного забезпечення в Україні. Принципи психофізіологічного дослідження. Кодування інформації у нервовій системі. Зв'язок психофізіології з іншими науками. Вимоги до організації психофізіологічного обстеження.

Тема 2. Біологічні основи психіки. Нейрон – структурна одиниця нервової системи. Класифікація нейронів. Принципи і закони вищої нервової діяльності. Психіка і вегетатика. Поняття „функціональний стан”.

Тема 3. Методи психофізіологічних досліджень. Електроенцефалографія. Магнітоенцефалографія. Комп'ютерна томографія. Електрична активність шкіри. Індикатори активності ССС. Плетізмографія. Показники активності м'язової системи. Реакції очей. Вибір методик та аналіз показників.

Тема 4. Психофізіологія сенсорних систем. Загальна характеристика сенсорної системи. Принципи організації сенсорної системи. Сенсорна реакція та сенсорні пороги. Функції та властивості сенсорних систем. Взаємодія сенсорних систем.

Тема 5. Зорове та слухове сприймання. Загальна характеристика зору. Нервові шляхи та зв'язки зорової системи. Зорове сприймання. Чутливість зору. Слух та його роль. Слухові відчуття. Слухова чутливість.

Тема 6. Смакове та нюхове сприймання. Спеціалізація органів чуття. Функції органів чуття та способи обробки інформації. Дослідження зорового аналізатора. Вплив кольору на психічний стан людини. Дослідження нюхового та смакового аналізатора.

Тема 7. Сенсомоторна та вісцеральна системи. Загальна характеристика вестибулярної СС. Тактильна СС. Ноцицепція. Антиноцицептивна система. Температурна чутливість

Тема 8. Психофізіологія рухової активності. Моно- та полісинаптичний рефлекс. М'язова та суглобова рецепція. Шляхи передачі сомато-сенсорної інформації. Лемнісковий шлях. Потенціали мозку, які пов'язані з рухами. Нейронні кореляти руху. Функціональна організація довільних рухів. Головні властивості нервової системи: сила, лабільність, динамічність нервової системи, функціональна рухливість нервових процесів. Методи дослідження головних властивостей нервової системи. Визначення і оцінка психомоторних якостей людини. Складна та проста сенсомоторні реакції, реакція на рухомий об'єкт, теппінг-тест.

Тема 9. Оцінка функціональних станів людини. Психофізіологія функціональних станів. Поняття психофізіологічного функціонального стану. Типові для професійної діяльності стани. Саморегуляція ПФС. Психофізіологічний аналіз професійної діяльності. Біологічний зворотній зв'язок. Функціональні робочі стани та працездатність. Індивідуальні

кількісні методи оцінки функціональних станів, працездатності та психофізіологічних особливостей людини.

Тема 10. Психодіагностика функціональних і робочих станів людини. Загальна характеристика функціональних станів та характеристика окремих станів під час діяльності. Психофізіологія сна та пильнування. Стан пильнування. Цикл сон-пильнування. Рівні активації та ефективність психічних процесів. Роль ретикулярної формації середнього мозку у формуванні стану пильнування. Стадії сна. Нейронні структури, що відповідають за розвиток стадій сна. Депривація сна. Порушення сна.

Перелік питань для підготовки до модульного контролю 2.

Тема 1. Психофізіологія уваги. Увага та її види. Модель уваги Бродбента та її експериментальна перевірка. Інші моделі уваги. Увага та функціональний стан. Структури мозку, відповідні за регулювання потоку сигналів. Увага та орієнтувальний рефлекс. Нервова модель стимула.

Тема 2. Психофізіологія свідомих та несвідомих процесів. Локалізація свідомості. Функціональна асиметрія та свідомість. Свідомість як інформаційний синтез. Ієрархічна модель гештальта. Утворення умовних рефлексів на несвідомому рівні.

Тема 3. Психофізіологія емоцій. Характеристика емоційних явищ. Забезпечення емоційної сфери. Теорії походження та функціонального значення емоцій. Методи вивчення та функціонального значення емоцій. Природженість емоційної експресії. Механізми виникнення емоцій. Емоції та функціональна асиметрія мозку. Інформаційна теорія емоцій. Нейрональна основа емоційної комунікації. Дослідження суб'єктивного компоненту емоцій. Гендерні відмінності прояву емоційних властивостей особистості. Дослідження об'єктивного компоненту емоцій. Реєстрація емоційних вегетативних реакцій. Реєстрація емоційної психомоторної активності. Дослідження нервово-психічної стійкості.

Тема 4. Психофізіологія пам'яті та навчання. Енграма та засоби її формування. Нейронні механізми оперативної пам'яті. Структури, відповідні за довготривалу пам'ять. Особливості формування експліцитної пам'яті. Психофізіологічні механізми імпліцитної пам'яті. Оперантне обумовлення. Основні види навчання.

Тема 5. Мова та мовлення. Сигнальні системи. Визначення першої та другої сигнальної системи. Механізми внутрішнього мовлення. Мовлення та його функції. Розвиток мовлення в онтогенезі. Мовленнєві функції півкуль. Мовлення як основа свідомості. Лімбічні структури та мовлення. Гендерні особливості соціальної перцепції.

Тема 6. Психофізіологічні підходи до аналізу мислення та інтелекту. Психофізіологічні кореляти процесу мислення. Інтелект. Креативність.

Тема 7. Функціональна асиметрія мозку. Види асиметрії. Історичний нарис досліджень щодо асиметрії мозку. Морфологічна асиметрія мозку. Клінічні дані щодо функціональної нерівнозначності півкуль. Методи дослідження асиметрії. Гендер та функціональна асиметрія.

Тема 8. Психофізіологічні механізми адаптивної поведінки Адаптація як психофізіологічне поняття. Психофізіологічні компоненти працездатності. Психофізіологічні детермінанти адаптації людини до екстремальних умов діяльності. Саморегуляція функціональних станів. Адаптація та її значення в системі психофізіологічного забезпечення. Реакція первинної відповіді. Індивідуальні форми адаптації. Методика «Прогноз». Адикція та її види. Психофізіологічні особливості професійної діяльності в звичайних і екстремальних умовах. Значення психофізіологічних резервів в збереженні працездатності в звичайних та екстремальних умовах. Поняття працездатності в екстремальних умовах. Робоче середовище та його класифікація за рівнем нормативності, екстремальності. Поведінкові стратегії чоловіків та жінок у різних життєвих ситуаціях.

Тема 9. Психофізіологічні механізми старіння. Вікові зміни мозкової тканини. Старіння ДНК. Когнитивні функції у віці інволюції.

Тема 10. Психофізіологія статі. Гендерні стереотипи. Закономірності статевої диференціації в онтогенезі. Статева диференціровка мозку. Статеві відмінності пізнавальних процесів.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для повної реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань на практиці. Завдання для індивідуальної самостійної роботи отримує кожен здобувач (набір методик для проведення представлений у робочих зошитах). Результати оформлюються звітом та протоколами.

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів (оцінюється в діапазоні від 0 до 20 балів):

20 балів - самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі, у дослідженні прийняли участь опитаних 20 осіб, отримані результати кількісно та якісно оброблені, проаналізовані, зроблені висновки, які ґрунтуються на теоретичному психофізіологічному матеріалі. Здобувач продемонстрував вміння використовувати на практиці набуті знання інших дисциплін. Представлені протоколи обстеження, оформлені відповідно до вимог.

19 – 17 балів - самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі, кількість опитаних 15 осіб, отримані результати кількісно та якісно оброблені, проаналізовані, зроблені висновки, які ґрунтуються на теоретичному психофізіологічному матеріалі. Представлені протоколи обстеження, оформлені відповідно до вимог.

16 - 13 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі. Кількість опитаних 10 осіб, отримані результати кількісно та якісно оброблені, проаналізовані, зроблені висновки, які ґрунтуються на засвоєному психофізіологічному матеріалі. Представлені протоколи обстеження, оформлені відповідно до вимог.

12 – 9 балів - самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі. Кількість опитаних 6-8 осіб, отримані результати кількісно оброблені,

проаналізовані, зроблені висновки, мають місце помилки при оформленні протоколів дослідження.

8 - 6 балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі. Кількість опитаних 5 осіб, отримані результати кількісно оброблені, проаналізовані, але зроблені висновки не коректні, не повні, мають місце помилки при оформленні протоколів дослідження.

5 – 4 бали – самостійна робота здобувачем виконана у неповному обсязі. Кількість опитаних складає до 5 осіб. Результати формально оброблені, висновки не повні, мають місце помилки в оформленні протоколів дослідження та у формулюванні висновків.

3 бали – самостійна робота здобувачем виконана у неповному обсязі. Кількість опитаних складає 2-3 особи. Результати формально оброблені, висновки не повні, мають місце помилки в оформленні протоколів дослідження та у формулюванні висновків.

2 бали – самостійна робота здобувачем виконана у неповному обсязі. Кількість опитаних складає 1 особу. Результати формально оброблені, висновки не повні, мають місце помилки в оформленні протоколів дослідження .

0 балів – завдання, передбачене на індивідуальну самостійну роботу, здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність при виконанні роботи, самостійність мислення, впевненість у правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, прогнозувати перспективу розвитку дослідження, ідеї або проблеми, відсоток унікальності та запозичення текстового документу (плагіат), уміння публічно чи письмово представити звітний матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти надається у робочому зошиті для самостійної роботи (частина 2 робочого зошиту).

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі у формі диференційованого заліку. Залік виставляється за результатами навчальної роботи здобувача в семестрі (виконання здобувачем семестрових індивідуальних завдань та контрольних робіт, виступів та активності на заняттях). До індивідуального навчального плану/залікової книжки виставляється «зараховано», якщо бальна оцінка з дисципліни складає не менше, ніж 50 - 54 бали.

Перелік теоретичних питань для підготовки до диференційованого заліку:

1. Визначення психофізіології як науки. Задачі та перспективи дослідження. Спеціальні розділи.
2. Розкриття проблеми співвідношення мозку та психіки.
3. Системні основи психофізіології : функціональна система як фізіологічна основа поведінки.
4. Ознаки функціональної системи, аферентний синтез, акцептор результатів дії.

5. Значення теорії функціональних систем для психології.
6. Історія розвитку та становлення психофізіології як науки.
7. Методи вивчення роботи головного мозку.
8. Вивчення електричної активності шкіри (шкіряно-гальванічна реакція).
9. Показники роботи серцево-судинної системи.
10. Окулографія, електроміографія, детектор брехні.
11. Нейрон та глія. Об'єднання нейронів.
12. Загальна характеристика сенсорних систем. Сенсорна рецепція.
13. Психофізіологія відчуття та сприймання.
14. Кодування інформації у нервовій системі.
15. Нейронні моделі сприймання.
16. Топографічні аспекти сприймання.
17. Перцептивна спеціалізація півкуль головного мозку.
18. Теорії кольорового сприймання. Вплив кольору на психологічний стан людини.
19. Рухи очей та сенсомоторна інтеграція при зоровому сприйманні.
20. Вестибулярна сенсорна система.
21. Тактильна сенсорна система як компонент соматичної сенсорної системи.
22. Ноцицепція.
23. Психофізіологія уваги: реакція орієнтування, нейрофізіологічні механізми уваги.
24. Пам'ять, класифікація видів пам'яті.
25. Теорії фізіологічних основ пам'яті.
26. Біохімічні дослідження пам'яті.
27. Мовлення як основа свідомого. Друга сигнальна система.
28. Периферичні системи забезпечення мовлення. Мозкові центри мовлення.
29. Мовлення та міжпівкульова асиметрія.
30. Розвиток мовлення в онтогенезі.
31. Психофізіологія мислительної діяльності. Психофізіологічний аспект прийняття рішення.
32. Інтелект як психофізіологічна проблема.
33. Свідомість як психофізіологічний феномен.
34. Мозкові центри та свідоме.
35. Несвідомі психічні явища.
36. Сон. Сновидіння. Теорії сну.
37. Фізіологія сну.
38. Характеристика основних форм рухової активності.
39. Роль зворотної аферентація у керуванні рухів.
40. Основні механізми координації рухів та рухові програми.
41. Корковий рівень регуляції моторних функцій.
42. Моторні порушення: порушення виклику програм.
43. Моторні порушення: порушення координації.
44. Психофізіологія емоцій: ретикулярна формація, лобні долі, лімбічна система.
45. Експресія обличчя.

46. Теорії походження та функціонального значення емоцій.
47. Психофізіологія стресу.
48. Психофізіологія функціональних станів.
49. Біологічні ритми.
50. Біль та її фізіологічні механізми.
51. Зворотній зв'язок у регуляції функціональних станів.
52. Психофізіологія потреб: визначення, механізми виникнення.
53. Мотивація як фактор організації поведінки.
54. Лімбічна система – основа мотиваційно-емоційної поведінки.
55. Фізіологія гіпоталамуса.
56. Асиметрія півкуль головного мозку.
57. Лобні долі і регуляція психічної діяльності.
58. Психофізіологічні підходи до аналізу мислення.
59. Інтелект та креативність як психофізіологічна проблема.
60. Вивчення індивідуально-типологічних особливостей.
61. Уявлення Павлова та представників його школи про темперамент.
62. Підхід до вивчення темпераменту у пермській психофізіологічній школі В.С.Мерліна.
63. Темперамент у психофізіологічній школі Б.М.Теплова. Погляди на проблему В.Д.Небиліциним та В.М.Русаловим..
64. Психічна інволюція: біологічний вік та старіння.
65. Теорії старіння. Вітаукт.
66. Психофізіологічний аналіз професійної діяльності та профпридатність.
67. Психофізіологічні компоненти працездатності.
68. Психофізіологічні детермінанти адаптації людини до екстремальних умов діяльності.
69. Методики визначення домінуючої півкулі.
70. Психофізіологічні механізми адиктивної поведінки. Види адикції.
71. Психофізіологія статі. Статева диференцировка мозку. Статеві відмінності пізнавальних процесів

Отримані здобувачем бали за накопичувальною 100-бальною шкалою оцінювання знань переводяться у національну шкалу та в рейтингову шкалу ЄКТС згідно з таблицею.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами з навчальної дисципліни

Накопичувальна 100-бальна шкала	Рейтингова шкала ЄКТС	Національна шкала
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно

0–34	F	
------	---	--

9. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Активна участь в обговоренні навчальних питань, попередня підготовка до практичного заняття за рекомендованою літературою, якісне і своєчасне виконання завдань.

2. Сумлінне дотримання розкладу занять з навчальної дисципліни.

3. З метою зосередженості уваги на засвоєнні матеріалу з теми, що вивчається, під час заняття мобільними пристроями дозволяється користуватися тільки з дозволу викладача.

4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися про свою кількість накопичених балів у викладача навчальної дисципліни та вести власний облік цих балів.

Розробник:

доцент кафедри

психології діяльності в особливих умовах

Ю.ІЛЬІНА

Юлія ІЛЬІНА